Bir Sosyalizasyon Aracı Olarak Televizyon ve Şiddet*

Yrd. Doç. Dr. Nurşen ADAK**

Özet: İnsanın toplumsal bir varlık haline gelme sürecinde yani toplumsallaşma sürecinde etkili olan sosyalizasyon araçlarından biri de kitle iletişim araçlarıdır. Kitle iletişim araçlarının saldırganlık ve şiddet olaylarının ortaya çıkmasında ve artmasında bir payının bulunup bulunmadığı, varsa derecesinin ne olduğu tartışma konusudur.

Anahtar Kelimeler: Sosyalizasyon, Şiddet, Televizyon, Çocuk

Giriş

İnsan zaman içinde yaşadığı toplumun kültürel norm ve değerlerini öğrenerek sosyal bir varlık haline gelir. Sosyalizasyon dediğimiz bu süreç yaşam boyu devam eder. Toplumun kültürü, dil aracılığıyla bireylere aktarılır. Yeni doğan çocuğa yürümekten konuşmaya, nasıl giyineceğinden nasıl karnını doyuracağına kadar tüm maddi ve manevi kültür öğeleri öğretilir. Sosyalizasyon süreci bütün toplumlarda evrensel iken bunu öğretme yöntemi ve nelerin öğretileceği bir toplumdan diğerine her kültürde farklıdır.

Günümüzde televizyon çocukların sosyalizasyonunda etkin olan araçların başında gelmektedir. Çocuklar pek çok şeyi televizyon vasıtasıyla öğrenerek davranış haline getirmektedir. Televizyonun öğrettiği davranışlardan biri de şiddettir. Günümüzdeki tartışmalar televizyonun şiddeti öğretip öğretmediği konusundan ziyade çocukları televizyonun olumsuz etkilerinden nasıl korunacağı noktasında odaklanmaktadır.

Öğrenme Süreci Olarak Sosyalizasyon

Sosyalizasyon sürecini kısaca bireysel ve toplumsal etkileşim süreci olarak ele aldığımızda (Kağıtçıbaşı 1990:65) insanın doğumuyla birlikte başlayan bu süreçte ilk iletişimin en basit düzeyde işaretler ve sembollerle kurulduğunu görmekteyiz. Söz konusu işaretler ve semboller iletişimin araçları ve bireyin yaşamı boyunca gelişerek yaşamın ayrılmaz bir parçası olmaktadır. Birer bilgi taşıyıcısı olarak ortaya çıkan

---

* Bu yazı Nisan 2001'de Eskişehir'de Osmangazi Üniversitesi tarafından düzenlenen "Çocuk Edebiyatına ve Çocuk Hekimliğine Yansıyan Şiddet Sempozyumu"nda bildiri olarak sunulmuştur.

** *Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi / ANTALYA*
nadak@akdeniz.edu.tr

© Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı

işaret ve semboller, bu nedenle önemli bir toplumsallaşma kaynağı olma niteliğini kazanmaktadır (Yeşiltuna 1994:70).

Her toplumda bireyleri, o toplumun üyesi haline getiren aracı kurumlar olarak sosyalizasyon ajanları, yarattığı kültürel atmosfer içinde davranışları yönlendirmektedir. Samimi ve duygusal ilişkilerin daha yoğun yaşandığı aile, arkadaş ve akrabalık grupları bireyi etkileyen alt kültürlerin yaşandığı ortamlardır. Bunun dışında örgün eğitim kurumları, kitle iletişim araçları, meslek kuruluşları... gibi kurumlaşmış ilişki ve etkileşimlerin formüle edildiği, yaşandığı kurum ve kuruluşlar da bireyin toplumsallaşma sürecinde rol almaktadır. Bu durumda kişi; bir yandan üyesi olduğu alt kültürün bilgi birikimini değerler sistemini, diğer yandan da kurumlaşmış kültürel sistemin öğelerini iç içe özümsemektedir (Önür 1998:32).

Dünyaya yeni gelen her insan sosyo-kültürel değer ve normlardan yoksundur. Bu yüzden her toplumun barbarlıktan 20 yıl, yani sadece bir kuşak ötede olduğu söylenir. Çünkü dünyaya yeni gelen bebeklerin kültürden haberleri yoktur. Çocuğun sosyalleşmesinde ebeveynin oynadığı büyük role son yıllarda yeni bir ortak daha çıktığı iddia edilmektedir: *Televizyon*, çocuğun anne ve babasından sonra, ebeveynliğin *üçüncü kolu* olarak tanımlanmaktadır (Kunczik 1994:114-116).

Televizyon ve diğer kitle iletişim araçlarının bu kadar yaygınlık kazanmadığı dönemlerde, çocuğun ailesi, yakın çevresi ve eğitim kurumları sosyalizasyonunda başat rol oynamakta ve yakın çevresindeki yetişkinler çocuk tarafından model alınarak, taklit edilmekteydi. Günümüz bilişim toplumlarında ise, bunlara televizyon da eklenmiştir. Amerika'da yaklaşık olarak her evde (%99) bir televizyon; evlerin %74'ünde birden fazla televizyon bulunmaktadır. Ayrıca, Amerikan çocuklarının yarıdan fazlası kendi odalarında televizyona sahiptir (Nielsen 1998; Media Dynamics 1996). İzmir'de Alsancak Gazi İlkokulunda yapılan bir araştırmada (Sayın 1999:179) öğrencilerin %30'unun evinde 1, %56'sının evinde 2 ve %13'ünün evinde ise 3 televizyon bulunduğu tespit edilmiştir.

Pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de televizyon yakın sosyal çevrenin (aile, akrabalar ve okul) görevlerinden bir kısmını üstlenmiştir. Böylece çocuğun çevresi genişlemiştir. Uzak sosyal ve fiziki çevredeki olaylar, insanlar, tabiat hatta uzay, diğer gezegenler hakkında mesajlar görüntülü ve sesli olarak algılanabilir veya öğrenilebilir olmuştur. Algılanan veya öğrenilen bilgilerin zihinde bıraktığı tortuların insanın davranışlarını belirlediği düşünülürse, çocuklar gerçek yada sahte olduğunun farkına varmaksızın televizyonda sunulanları örnek birer davranış kalıbı olarak kabul edip ona göre davranacaklardır (Küçükkurt 1991:399).

Günümüzde insanlar televizyondan gördükleri ve radyodan işittikleri ile iyi bir yaşam biçimi ve toplumun politikası hakkında bilgi sahibi olmakta, başkalarına olan

tutumlarını bunlara göre ayarlamaktadırlar. Diğer bir deyimle radyo ve televizyon insanın dünya görüşünü, tutum ve davranışlarını etkilemekte ve geri bildirimler ile insanları belirli bir yolda değiştirmektedir. Televizyonda gösterilen reklamların çocuklar üzerindeki etkileri yadsınamaz. Aynı şekilde yetişkin toplumsallaşmasında da bu etmenin rolü çok önemlidir (Aziz 1982:20).

Öğrenilen Bir Davranış Olarak Şiddet

Şiddet ve medya arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmak amacıyla yapılan araştırmaların çıkış noktasında, insan kitlelerine hitap eden yayıncılığın *sosyalizasyon* sürecine etki ettiği düşüncesi vardır. Televizyon ve şiddet ilişkisine geçmeden önce kısaca şiddet kavramı üzerinde durmak faydalı olacaktır. Şiddetin genel geçer ve işlevsel bir tanımını yapmak oldukça güçtür. Şiddet sözden davranışa kadar her insan davranışında bilerek yada bilmeksizin bulunabilir. Çoğu zamanda saldırganlıkla da karıştırılmaktadır.

Günlük dilde *saldırganlık* ve *şiddet* kavramları eş anlamlı olarak birbirinin yerine kullanılıyorsa da bilimsel anlamda saldırganlığın konumu şiddetin üzerinde yer alır. Saldırganlık (agresivite, agresiflik), bir bireyin başka bir bireyi yaralama girişimi düşüncesine sahip olmasıdır. Eğer böyle bir girişim meydana gelmişse buna da saldırı denir (Hurelmann vd. 1995).

Şiddet; bir kişiye güç veya baskı uygulayarak, isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak; şiddet uygulama eylemi ise zorlama, saldırı, kaba kuvvet, bedensel yada psikolojik acı çektirme yada işkence, vurma, yaralama olarak da tanımlanabilir. Dar anlamıyla ele alındığında şiddet, insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen sert ve acı verici bir edim olarak tanımlanır (Ünsal 1996:29).

Dünya Sağlık Örgütü travma ve şiddeti şöyle tanımlamaktadır: "Kişinin kendisine, bir başkasına veya bir gruba karşı, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, azgelişmişlik veya yoksunlukla sonuçlanan (veya sonuçlanma ihtimali yüksek olan) kasıtlı kuvvet kullanımı veya kuvvet kullanma tehdididir. Şiddet bireysel, bireyler arası, aile ve toplum düzeylerinde pek çok faktöre bağlı olarak ortaya çıkabilir."

(http://www.un.org.tr/who/bulten/turk/bul9saglikgunsbbildiri.HTM 7.1.2004). Yani şiddet en geniş haliyle saldırganlıkla ilgili bir davranış biçimidir. Bu anlamda fiziksel anlamdaki her türlü saldırı şiddet tanımı unsurları arasında yer alırken fiziksel olmayan kimi sözlü davranışlarda bu tanım kapsamına girmektedir.

Albert Bandura'ya göre, insan saldırganlığının kökeninde ne şiddete yönelik içsel istek ne de engellenmeye bağlı olarak doğan saldırganlık dürtüsü bulunmaktadır. Bandura'nın kuramında insanların birbirlerine karşı saldırgan tutumlar göstermelerinin nedenleri:

Geçmiş deneyimleri sonucunda saldırgan davranışlar kazanmaları,

Bu türden tepkileri yüzünden takdir görmeleri veya ödüllendirilmeleri,

Özel sosyal ve çevresel şartlar tarafından doğrudan teşvik edilmeleridir (Kaplan vd. 1994:176).

İçgüdü ve dürtü teorilerinin tersine, sosyal öğrenme teorisi, saldırganlığa yol açan bir veya birkaç potansiyel neden olmadığını, çok çeşitli nedenlerle saldırganlığın ortaya çıkabileceğini savunur; saldırganlık davranışının altında kişinin geçmiş yaşantıları ve öğrenmelerinden birçok dışsal ve durumsal etkene uzanan geniş bir alanda yer alan nedenlerin yattığını öne sürer (Michad 1991:89).

Çocuklar üzerinde televizyondaki şiddetin etkileri konusunda çeşitli teorik görüşler bulunmaktadır. Bunlardan en bileneni Bandura'nın sosyal öğrenme teorisidir. Bandura, Ross ve Ross (1963) gerçek yaşamda saldırgan davranan çocuklarla televizyonda saldırgan davranışları izleyen çocuklar arasında bir bağ kurabilmektedirler. Çalışmalarında çocuklarda saldırgan yanıtların yükseldiğini, filme alınan saldırganlığa korumasızlığı buldular. Yazarlar "televizyonun sosyal davranışın önemli bir kaynağı olduğu" sonucuna vardılar. Bandura (1986) yaşamın, medyanın modelini yaptığı toplumda, medyanın bir modellik yapma etkisine sahip olduğunu araştırdı. O insanların davranışa rehberlik eden içsel modeller içerisinde sembolleri tecrübeye dönüştürmek için kullanabileceğine inanmaktadır. Bilişsel teoriysen Dacey ve Travers (1996) televizyon seyretmenin çocuk tarafından şekillenen bilişsel yapıyı değiştirebileceğine inanmaktadır.

Sosyalizasyon teorisi, televizyonun cinsiyet rolleri, şiddet ve suç, politik görüşler, etnik ve ırka ilişkin tutumlar ve sosyal davranış hakkında bilgi sağlama yoluyla Amerika'daki pek çok çocuk için önemli bir sosyalizasyon aracı olarak hizmet ettiğini tartışır. Televizyon toplumun gerçek bir tasviri olarak algılanırsa veya bir çocuk için yeterli gerçek yaşam tecrübeleri mevcut değilse televizyondaki sosyal gerçeklik tasviri dünyada onun yerinin bir çocuğun görüşünün temeli haline gelebilir (Hepburn 1998).

Araştırmacılar medyadaki şiddeti *doğal, suni*, *gerçek* ve *varsayıma dayananlar* olmak üzere dörde ayırmaktadır. *Gerçek şiddet* fiziksel ve psişik zarar verme amacına yöneliktir yada böyle bir zarar vermenin yarattığı etkilerin medya tarafından halka sunulması olarak tanımlanabilir. *Varsayılan şiddet*, bu tür davranışların bir ön koşul olarak medya tarafından halka sunulması demektir. *Doğal şiddet*, gerçek şiddet olaylarının medya tarafından gösterilmesi, *suni şiddetse* ise, örneğin çizgi filmlerle gösterilen, gerçek dışı şiddet türleridir. *Bireysel şiddet*, bir bireyin başka bir bireye yada canlı bir varlığa yada eşyaya karşı fiziksel yada ruhsal zarar verme amacıyla yaptığı girişimlere verilen genel ad olarak tarif edilebilir (Kunczik 1994:117-119).

Televizyonun şiddet etkisi üzerine yapılanmış olan psikolojik, sosyolojik ve tıbbi araştırmalar, şiddet davranışının çocukları da içeren pek çok izleyiciyi etkilediğini saptamışlardır. Her gün çizgi filmler, polis şovları, yüksek oranda şiddet içeren cinayet dramaları izleyen genç izleyicilerle ilgili çalışmalar televizyonun uzaktaki etkisiyle ilgilidir (Hepburn 1998).

Dünyada ve Türkiye'de Televizyonda Şiddet

Son yıllarda toplumdaki şiddet oranlarındaki artış, araştırmacıları televizyondaki şiddet öğesi içeren programların, çocukların şiddet eğilimleri üzerinde etkili olup olmadığı sorusuna yöneltmiştir. Bu konuda yapılan çalışmaları iki grupta toplamak mümkündür. Birincisi televizyonda yer alan şiddetin, izleyicileri özellikle de çocukları olumsuz yönde etkileyerek, şiddet eğilimlerini arttırdığı savunmaktadır. İkinci grup, bunun aksine televizyondan görsel ve işitsel olarak algılananların, çocukların şiddet davranışını artırmadığı şeklindedir.

Televizyon şiddet ilişkisine geçmeden önce televizyonda şiddet öğelerinin ne kadar yer aldığına bakmak faydalı olacaktır. Çünkü televizyonun etkisinin üç unsura bağlı olduğu ileri sürülmektedir: İçerik, izleme süresi ve izleme sıklığı (Çaplı 2002: 197). Signorielli (2003:47) ABD'de televizyonlar üzerine, 1993-2001 yıllarını kapsayan bir araştırma gerçekleştirmiştir. Bu araştırmada her bir yılda prime time da yaklaşık olarak programların %60'ının bazı şiddet unsurlarına sahip olduğu saptanmıştır.

Türk televizyonlarındaki şiddet ve saldırganlık dozu, dünya televizyonları ile paralellik göstermektedir. Televizyondaki şiddet eylemleri daha çok iki kişi arasında geçmekte (%47), on saniye kadar sürmekte, şiddet eylemlerinin yarıya yakını bir silahı da içermekte ve söz konusu eylemlerin %64'ü kentlerde yaşanmaktadır (Görmez vd. 1998:219).

Aile Araştırma Kurumu tarafından iki özel kanal (ATV ve SHOV TV) üzerinde yapılan bir çalışmaya göre şiddet içeren yayınların %78.3'ünde kurgusal şiddete rastlanırken, %21.7'sinde rastlanmamaktadır. Şiddet içeren programların türü ise şöyle sıralanmaktadır; yerli filmler/diziler %23.3, reality shov'lar %21.7, yabancı filmler/diziler %20, haberler %10, müzik programları %5, spor programları %5, haber programlar %3.3, magazin programları %1.7, ve diğer programlar %10'dur. Şiddet içeren programların en yoğun yayınlandığı yayın kuşağı, prime-time (%38.3), gece kuşağı (%36.7), öğlen kuşağı (%15.7) ve sabah kuşağı (%10) olarak saptanmıştır. Özellikle prime-time'de şiddet içeren programların yayınlanması, yaş ve cinsiyet gözetmeksizin herkesin bu tür yayınlara maruz kalması demektir. Bu durum özellikle çocuklar açısından tehlikeli sonuçlar doğurabilir (Görmez vd. 1998:232).

Acaba televizyonda yukarıdaki oranlarda izleyiciye ulaşan şiddet, onlarda nasıl bir etkiye sahiptir? Bu konuda yapılan çalışmalardan bir tanesi Bandura ve arkadaşları

tarafından yapılmıştır. Bandura ve arkadaşlarınca laboratuar şartlarında yapılan benzer özelliklere haiz anaokulu öğrencileri 4 gruba ayrılmıştır. Bir gruba hacıyatmaza tekme, tokat, lastik top ve sözlerle saldıran canlı kimseler gösterilmiş; diğer gruba benzer bir olay televizyondan gösterilmiş; üçüncü bir gruba da şiddet ve saldırganlık öğeleri taşıyan davranışlar kartonlaştırılmış (çizgi film) tiplerce gerçekleştirilerek yine televizyondan gösterilmiş; dördüncü gruba ise şiddet ve saldırganlık öğesi taşımayan bir program gösterilmiştir. Daha sonra hacıyatmaz, lastik top ve diğer oyuncakların bulunduğu oyun odasına alınan çocukların davranışı gözlendiğinde şiddet ve saldırganlık öğesi taşıyan canlı televizyon ve çizgi film mesajlara maruz kalan çocukların şiddet öğesi taşımayan filmi izleyen gruptakilere göre daha çok saldırgan davranışlar sergiledikleri görülmüştür (Küçükkurt 1991:401). Araştırma canlı yada çizgi film olsun şiddet ve saldırganlık içeren programların seyredilmesinin çocuklar tarafından taklit edildiğini göstermektedir.

Çocukların saldırgan davranış biçimlerini televizyondan öğrenerek bu davranışları taklit ettiklerini ortaya koyan bir araştırmada Dubow ve Miller tarafından yapılmış, televizyonda şiddet içeriği izlemenin gözlemsel öğrenme aracılığıyla saldırgan davranışları etkilediği ortaya konmuştur (Mutlu 1999:126).

Başka bir araştırmaya göre, ilkokul çağında şiddet öğesi içeren televizyon programları seyretme miktarı ile 19 yaşındaki şiddet davranışları arasında önemli bir ilişki bulunmuştur (Severin vd. 1979:261).

Aile araştırma kurumu tarafından ülkemizde yapılan çalışmada medyanın şiddeti en azından şiddetin "kanıksanmasına" (duyarsızlaşma) yol açarak, söz konusu etkisinin varlığını ortaya koymuştur (Görmez vd. 1998:240).

Televizyonun çocuklar üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu ileri sürenlerin yanı sıra bu etkinin tek yönlü olmadığını, çocukların kişilik özelliklerinin heterojen yapısı nedeniyle etkinin kişilere göre ve her bir olumsuz etki öğesinin her kişide farklı etki yaratabileceği nedeniyle tek sorumlunun televizyon olduğunu düşünmenin yanlış olabileceğini ileri süren araştırmacılarda vardır (Friedman; Johnson 1972; Parke vd, 1977; Berkovitz 1974; Mullan 1999). Televizyonun sadece çocuklar üzerindeki etkilerine ya da ekrandaki şiddet ve sonuçlarına yoğunlaşmanın bu iletişim aracının daha genel etkilerini göz ardı etmek anlamına geldiğini ileri sürmektedir. O'na göre televizyon kültürün ayrılmaz bir parçası olarak, onun adına karmaşık değer yargıları dizisini topluma iletmektedir. Ayrıca televizyonun, kahramanlık, başkalarının iyiliği için fedakarlıkta bulunma gibi duyarlı ve iyi nitelikteki değerleri de vurgulamakta olduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak, Gerbner ve arkadaşları da (1982:37-47) yaptıkları araştırmada televizyonda şiddet içeren programlar seyretmenin çocuklar

üzerindeki en önemli etkisinin daha şiddet yanlısı olmaları değil de daha korkak olmaları olduğunu savunmuşlardır.

Televizyonun şiddet etkisi olmadığı; aksine saldırgan duygulara sahip bireylerin şiddet içerikli programları izleyerek bu duygularından arındıklarını (katharsis etkisi) ileri sürenler de vardır (Thomas 1985:10; Vural 1998:637'den).

Televizyon, Şiddet ve Çocuklar

Televizyon ve şiddet konusunda ilk akla gelen grup çocuklar olmaktadır. Bunun birkaç nedeni vardır. *İlk olarak* çocukların her türlü etkiye açık olmasıdır. Bu nedenle de televizyonun olumsuz etkilerinden zarar görmeye en açık, en güçsüz ve bu anlamda en fazla korunması gereken kesimdir. *Bir diğer neden* ise çocukların televizyondaki gösterimlerden hangilerinin gerçek hangilerinin ise kurmaca olduğunu anlayamamasından kaynaklanmaktadır. *Üçüncü olarak* da insanların çocuklarını her türlü zararlı etkiye karşı koruma güdüsünden kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda televizyon çocukların korunması gereken bir araç durumundadır.

Televizyon, en yıkıcı gücünü etkiye en fazla açık durumdaki çocuklar ve gençler üzerinde gösteriyor. Şiddet onların davranışlarına, sözlerine, oyunlarına yansıyor. Çocukların 3-4 yaşından başlayarak 12-13 yaşına kadar günde ortalama 1-2 saat çizgi film izledikleri, ayrıca çocukların ve gençlerin erişkinler için hazırlanan televizyon programlarını da seyrettikleri düşünüldüğünde, yoğun şiddet bombardımanı altında kaldıkları görülür. Yapılan bazı araştırmalarda (Minow and LaMay 1995; Akarcalı 1996:553-560) çocuğun saldırgan davranışları taklit ettiği belirlenmiştir.

Neil Postman'a (1994) göre televizyon ve okul rekabet halinde olan iki öğrenme sistemidir ve Postman Televizyonun hızlı bir şekilde birinci müfredat haline geleceğini tahmin etmektedir. ABD' nde yapılan bir araştırmaya göre (Media Dynamics 1996), çocukların ortalama olarak haftada 28 saat televizyon seyrettikleri ortaya konmuştur. İzmir'de Anaokulu öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen bir araştırmada da çocukların %56'sının günde 2 saat, %44'ünün ise günde 3 saat televizyon seyrettikleri ortaya konmuştur (Sayın 1999: 172).

Televizyon yetişkinler tarafından daha ziyade bir haber alma ve eğlenme aracıyken, çocuklar için televizyon eğlendirme aracı olmanın yanında, içinde yaşanılan toplumu ve dünyayı anlama ve tanıma aracıdır. İçinde yaşanılan dünyayı anlama ve sosyalleşme çabası içinde televizyondan faydalanan çocuklar, televizyon yoluyla aldıkları iletilerin hangilerinin gerçek hangilerinin kurmaca olduğunu yetişkinler gibi kolaylıkla ayırt edememektedir

Televizyon izleme ile davranış arasındaki önemli etkenlerden biri de yönlendirmedir. Çocuğun izleyeceği televizyon programının aile büyükleri veya öğretmen-

ler tarafından programın konusu ve içeriği hakkında çocuğa verilen ön bilgiler, sunulan mesajın hangi yönüne dikkat edileceği ve algılanacağı ile ne yönde etkileneceğini belirlemektedir (Küçükkurt 1991:402).

Sonuç

Televizyonun çocuklara şiddeti öğrettiği bazı araştırmalar (Hogben 1998: Walsh, Goldman, and Brown 1996; Huesmann and Eron 1986) tarafından desteklenmektedir. Pek çok evde birkaç tane televizyonun olduğu günümüzde sorun artık televizyonun çocukları nasıl etkilediği sorusundan ziyade olumsuz etkiyi nasıl en aza indirerek, televizyonun olumlu işlevlerinden nasıl faydalanabiliriz olmalıdır.

Pek çok ülkede televizyonun olumsuz etkilerinden korunmak için, devlet tarafından denetlenip denetlenmemesi konusu tartışılmaktadır. Ülkelerin bir kısmı, bunun bazı hak ve özgürlüklere aykırı olduğunu savunurken, bazılarıysa bunun gerekli olduğunu düşünerek televizyon yayınlarına çeşitli kısıtlamalar getirmektedir. Türkiye'de de RTÜK benzer kaygılarla ortaya çıkmış bir kurumdur. Televizyonda yoğun şiddet içeren programlara sansür konması ve yayın saatlerinin özellikle çocukların en fazla televizyon seyrettiği saatlere konulmaması iyi bir gelişmedir. Ancak çocukları şiddet içeren programlardan uzak tutmak için tek başına yeterli değildir. Bu konuda, sosyalizasyon araçlarından biri olan aileye de görevler düşmektedir.

Televizyonun çocukları iyi veya kötü sosyalleştirmesi, çocuğun ve dolayısıyla ailesinin televizyon seyretme alışkanlıkları, onu kulanım biçimi ve en az onun kadar önemli olan televizyon programlarının içerik ve türlerine bağlıdır. Asıl önemli olan bir sosyalizasyon aracı olarak televizyonun ne derece insanların lehine kullanıldığı sorusudur. Eğer ebeveynler televizyon seyretme konusunda çocuklarına iyi birer model olamıyorlar, onlara televizyonu nasıl kullanabilecekleri konusunda rehberlik yapmıyorlar ve onlarla birlikte televizyon seyrederek programlarla ilgili bilgiler vermiyor veya merak ettikleri konuları aydınlatmıyorlar, onları televizyonun ellerine bırakıyorsa bunun sorumlusu sadece televizyon veya televizyon programlarını hazırlayan yapımcılar değildir. Sonuçta kumanda aleti kişilerin elindedir ve istenildiği kadar, istenilen kanalı seçme ve seyretme de özgürlükleri arasındadır. Televizyonu kapatmada bireylerin özgürlükleri arasındadır.

Çocukların televizyondaki şiddet unsurlarından hangilerinin gerçek hangilerinin kurmaca olduğunu anlayamamaları önemli sorunlardan biridir. Son yıllarda televizyon çekimlerinin sahne arkasını ekrana getiren programların çocukların gerçek ve kurmaca ayrımını yapmaları konusunda faydalı olacağı düşünülmektedir.

Bu nedenle bu tür programların artırılması ve ailelerin bu programları çocuklarıyla seyretmeleri önerilmektedir.

Kaynakça

Akarcalı, Sezer (1996), "Televizyon ve Şiddet", *Yeni Türkiye*, Eylül-Ekim 1996, sayı 11, s.553-560

Aziz, Aysel (1982), *Toplumsallaşma ve Kitlesel Etkileşim*, Ankara Üniversitesi B.Y.Y.O. Yayınları, Ankara.

Bandura, A (1986), Social Foundations of Thought and Action: A social Cognitive Theory, Englewood Cliffs, NJ:Prentice Hall.

Bandura; Ross; Ross (1963), "Imitation of Film-Mediated Agressive Models", Journal of Abnormal and Social Psychology, 66, 3-11

Berkowitz, L. (1974), "Some determinants of İmpulsive Aggresion Role of Mediated Associations With Re-inforcements for Aggression", *Pyschological Review*, 81, 76-165.

Çaplı, Bülent (2002), Medya ve Etik, İmge Kitabevi, Ankara

Dacey, J.;Travers, J. (1996), Human Development:Across the Lifespan, Dubuque, IA:Wilham C. Brown

Friedman, H.; Johnson, R.L. (1972), "Mass Media Use and Aggression", *A Pilot Study in Cornstock, Television and Adolescent Aggressiveness*, U.S: Government Printing Office.

Gerbner; Gross; Morgan; Signirolli(1982) "Charting the Mainstream: Television's Contribution to Poltical Orientation", Journal of Communication, No.30, 37-47

Görmez, K; Bayat, B; Sezal, İ; Göka, E; Köse, R; Özcan, Y.Z.; Kutlugün, D; Sarımeşeli, M; Kentli, K; Cavcav, D. (1998), *Aile İçinde ve Toplumsal Alanda Şidd***et**, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları Bilim Serisi 113, Ankara.

Hepburn, Mary A., (1998), "The Power of The Electronic Media in The Socialization of Young Americans: İmplications for Social Studies Education", *Social Studies***,** Mar/Apr98, Vol. 89 Issue 2, p71, 6p, http://trial.global.epnet.com/ 2.4.2002.

Hogben, Matthew (1998), "Factors Moderating The Effect Of Televised Aggression On Viewer Behavior", Communation Research; Beverly Hills, 220-247

Huesmann R.L.; Eron L.D. (1986), Television and Aggressive Child A Crossnational Comparison, Hillsdale, NJ:Lavrence Erlbaum

Hurelmann K.; Palentien, Ch. (1995), "Gewalt als soziale Krankheit der Gesellschaft", *Anti-Gewalt-Report. Handeln gegen Aggressionen in Familie, Schule und Freizeit.* Edit. Hurrelmann, K., Palentien, Ch. & Wilken, W., Beltz, Weihnheim, Basel.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem (1990), *İnsan, Aile, Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Kaplan N. Sadock, B.J.; Grebb, J.A, (1994), "Agression, Accident And İnjuries", Synopsis Of Psychiatry, Williams Pub. pg. 171-179.

Kunczik, M. (1994), *Gewalt und Medien***,** Böhlau: Köln, Weimar, Wien.

Küçükkurt, Mehmet (1991), "Tele-vizyon ve Çocuk", Aile Yazıları 3, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, s.399-404.

Media Dynamics (1996), TV Dimensions 1996, New York

Michaud, Y. (1991), *Şiddet***,** Çev. Muhtaroğlu, C. İletişim Yayınları, İstanbul.

Minov; LaMay (1995), Abondoned In The Wastelend:Children, Television And The First Amendment, New York:Hill and Wang.

Mulan, Bob (1999), Consuming Television, Television an Its Audence, Blackwell Publishers, Oxford.

Mutlu, Erol (1999), *Televizyon ve Toplum***,** TRT Kurumu Yayınları, Ankara.

Nielsen Media Research (1998), 1998, report on television. New York:

Önür, Nimet (1998), *Medya ve Eğitim***,** Atilla Yayıncılık, Ankara.

Parke, R.D.; Berkowitz, L.; Leyens, J.P. West, S.; Sebastian , R.J. (1977), "Film Violence and Aggression, A Field Experimental Analysis", Advances in Experimental Social Psychology, Vol.10, Academic Pres, New York.

Postman, N. (1994) Televizyon öldüren Eğlence; Gösteri Çağında Kamusal Söylem, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sayın, Önal (1999), "Aile Ortamında Televizyonun Çocuğun Toplumsallaştırılmasında Tek Yönlü Belirleyiciliği", İletişim Ortamlarında Çocuk Birey Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Anadolu Üniversitesi Yayınları No.1172, Eskişehir

Signorielli, Nancy (2003), "Prime Time Violence 1993-2001: Has The Picture Really Changed?", Journal of Broadcasting&Electronic Media 47 (1), pp.36-57

Severin, Werner J.ve Tankard James W. (1979), Communication Theorise, Hastings House, New York

Thomas, Graham-Melville, (1985) "Television Violence and Children", Video Violence and Children, Edit by Geoffrey Barlow and Alison Hill, St Martin's Press, New York.

Ünsal, A (1996), "Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi" Cogito, Kış-Bahar 1996, Sayı 6-7 .

Walsh, D., L. S. Goldman, and R. Brown. (1996), Physician's guide to media violence. Chicago: American Medical Association.

Vural, Sacide (1998), "Televizyondaki Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi", III. Aile Şurası Tebliğleri, T.C. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, No.106, Ankara, s.634-643.

Yeşiltuna, Dilek Çiftçi, (1994), "Siyasal Sosyalizasyon", Sosyoloji Dergisi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, Sayı:5, s.57-74.

http://trial.global.epnet.com/ (2.4.2002).

http://www.un.org.tr/who/bulten/turk/bul9saglikgunsbbildiri.HTM 7.1.2004)

The Effect of Television as a Socialization Tool on Violence*

Assist. Prof. Dr. Nurşen ADAK**

Abstract: Mass media is one of the important socialization tools in which children acquire social and cultural patterns of any given society. It is a matter of discussion whether mass media plays a role in the occurrence or increase of aggressive and violent events and the degree of its possible effects

The effects of violent messages in TV, as one of most effective mass media tools, on the socialization of children will be examined in this study.

Key Words: Socialization, Violence, Television, Child

---

*This paper was introdused in Osmangazi University in Eskishehir in Semposeum "İnfluence of Violence on Children Literature" in April 2001.

** *Akdeniz University, Faculty of Arts and Sciences / ANTALYA*
nadak@akdeniz.edu.tr

© Ahmet Yesevi University Board of Trustees

bilig ✦ Summer / 2004 ✦ Number 30: 27-38
© Ahmet Yesevi University Board of Trustees